

Adenauer kon in 14 dagen formeren

Waarom in Duitsland formaties veel sneller gaan

Achtergrond - 20 september 2012

Achterkamertjes, radiostiltes en soms geheime locaties. De formatie van een nieuwe regeringscoalitie is in Nederland vaak een langdurig en ingewikkeld proces. In Duitsland gaat dat veel sneller, onder meer doordat het partijlandschap overzichtelijker is.

De langste formatie in Nederland duurde maar liefst 208 dagen. Sneller lukt het in 1977 niet om het eerste kabinet-Van Agt van de grond te krijgen. Het Duitse record lang formeren staat op naam van kanselier Schmidt. In 1976 kostte het hem 74 dagen om een coalitie met de FDP te vormen. Vergeleken met het Nederlandse record nog steeds bliksemsnel. Gemiddeld duren de Duitse formaties 38 dagen. De kortste formaties staat op naam van kanselier Adenauer. In 1953 en 1957 kostte het hem slechts 14 dagen om met zijn coalitiepartners een akkoord te sluiten.

Het formatieproces gaat in Duitsland sneller omdat het partijenlandschap overzichtelijker is. De Bondsdag telt op het moment slechts vijf partijen terwijl in de Tweede Kamer sinds de laatste verkiezingen maar liefst elf partijen zijn vertegenwoordigd. Duitsland kent een kiesdrempel van 5 procent waardoor het voor kleinere partijen moeilijker is om in het parlement te komen.

Voorkeur

De Duitse partijen maken hun voorkeur voor coalitiepartners al voor de verkiezingen duidelijk. Ook dat draagt bij aan een snellere formatie. Tijdens de laatste verkiezingscampagne in 2009 hadden zoveel partijen elkaar over en weer uitgesloten dat er eigenlijk maar twee opties over bleven: CDU-SPD of CDU-FDP. De *Süddeutsche Zeitung* bekritiseerde destijds de *Ausschließertis* onder de politieke partijen. Volgens een commentaar in de krant betekende democratie juist het sluiten van compromissen waar iedereen achter kan staan.

De onderhandelingen over een regeerakkoord worden in Duitsland gevoerd door de partijvoorzitters. Doorgaans sluiten zij een akkoord op hoofdlijnen, waardoor ze snel klaar zijn en er ruimte is om tijdens het regeren met nieuw beleid te komen. Een voorbeeld daarvan is Agenda 2010 van kanselier Schröder (1998-2005), een hervormingsplan voor de Duitse arbeidsmarkt en het sociale stelsel, waarmee hij in 2003 kwam. Daarover stond niets in het regeerakkoord van 2002. Het nadeel

van een akkoord op hoofdlijnen is dat de partijen lastige onderwerpen soms voor zich uit schuiven. Kanselier Merkel werd verweten dat zij in haar regeerakkoord uit 2009 te weinig had vastgelegd over bezuinigingen en de gezondheidszorg. Daardoor ontstonden slepende conflicten met coalitiepartner FDP, die Merkels regering de afgelopen jaren steeds weer onder druk zetten.

Een ander verschil tussen Nederland en Duitsland is dat de bondskanselier apart door de Bondsdag wordt gekozen. De kanselier moet dan door coalitieonderhandelingen de steun van een meerderheid van de parlementariërs hebben. De bondskanselier draagt kandidaten voor de ministersposten voor die door de bondspresident benoemd worden. In Nederland worden minister-president én ministers door de koningin benoemd op voordracht van de formateur.

Nieuwe coalities in de deelstaten

Overigens is de verwachting dat net als in Nederland ook in Duitsland coalitievorming steeds moeilijker wordt. Duitsland kampt met dezelfde veranderingen in het partijlandschap: de traditionele volkspartijen CDU en SPD verliezen steeds meer aanhang, kiezers zijn niet meer zo honkvast en zetelaantallen kruipen naar elkaar toe. Op landelijk niveau gaat deze ontwikkeling niet zo snel, maar in de deelstaten is de trend al wel zichtbaar. Daar zijn steeds vaker drie partijen nodig om een meerderheidsregering te kunnen vormen en wordt met nieuwe combinaties geëxperimenteerd.

In Hamburg regeerden tussen 2008 en 2011 CDU en Groenen bijvoorbeeld voor het eerst samen en Saarland had tussen 2009 en 2012 de primeur van de zogenoemde Jamaica-coalitie: zwart (CDU), geel (FDP) en Groenen. Noordrijn-Westfalen kende tussen 2009 en 2012 een minderheidsregering van SPD en Groenen met gedoogsteun van Die Linke. Allemaal ongebruikelijke combinaties in het Duitse politieke landschap die ook ingewikkeldere formatieprocessen kenden.

In september 2013 houdt Duitsland opnieuw verkiezingen voor de Bondsdag.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2873/adenauer-kon-in-14-dagen-formeren>